

Van larfje tot beginnende dop

Tieme Wanders en Bart Barten



Buiten heb je goed licht bij het overlarven

Deze tweede aflevering gaat over de eerste fase van de teelt: die van de larfjes en het pleegvolk. De auteurs putten uit eigen ervaring.

De eerste opgave voor de teler is om de bijen zover te krijgen dat ze een larfje van zijn keuze zich tot volwaardige koningin laten ontwikkelen. Dat kan met elk larfje van de juiste leeftijd door het het juiste 'krachtvoer' te geven: koninginnengelei. We kiezen larfjes van ons beste volk: rustig, geen ziekten, veel honing. Soms hebben we geen geschikt kandidaatvolk, in dat geval kunnen larfjes worden gehaald bij iemand anders, die wel een geschikt volk heeft om van na te telen.

Tijdsplanning

Bijhouden en ook koninginnenteelt, het is allemaal onderdeel van een natuurhobby met alle grillige invloeden van dien, o.a. die van het weer. Toch ligt het aantal dagen tussen leggen van eitje en uitlopen van de koningin behoorlijk vast: 15½ dag. Soms duurt het iets langer, dus voor het gemak rekenen we met 16 dagen. In de teelt werken we niet met eitjes maar met larfjes van een dag oud. Na het overplaatsen van het larfje heeft het al 3 dagen als eitje en 1 dag als larfje achter de rug en het duurt dus nog 12 dagen voordat ze een koningin is. Als we naar een eiland willen, bijvoorbeeld Ameland of Vlieland, om de koningin-

nen te laten bevruchten, moeten we terugrekenen vanaf de dag waarop koninginnen daar aangeleverd kunnen worden. Wijzelf rekenen altijd terug vanaf de dag waarop de koninginnen feitelijk op het eiland zullen staan: ze moeten dan 5 dagen oud zijn. Dus 5 dagen daarvoor moeten ze uitlopen. Dit betekent dat we 12 plus 5 is 17 dagen voordat de koninginnen op het eiland komen, de larfjes in teeldoppen doen (overlarven). Op de websites van de bevruchtingseilanden en ook in de aankondigingen in Bijhouden zijn de dagen voor overlarven, bevruchtingsvolkjes maken en aanleveren van de volkjes altijd aangegeven.

Wat hebben we nodig?

Om aan koninginnenteelt te kunnen doen zijn de volgende hulpmiddelen onmisbaar:

- Een overlarfnaald of, als er cellen uitgesneden gaan worden, een scherp mes. In dat laatste geval hebben we ook de klemmetjes voor de uitgesneden cellen nodig.
 - Dopjes voor de larven. Wij werken altijd met plastic dopjes en sokkeltjes van Nicot. Dit is een compleet systeem. Maar je kunt de dopjes ook zelf maken van bijenwas en rechtstreeks op een lat smelten.
 - Een raampje om de latten met dopjes in te hangen.
 - Een sterk pleegvolk, zie hierna.
- En later:
- Kooitjes om over de doppen te schuiven.
 - Bevruchtungskastjes voor de jonge koningin met een klein volkje.

Het overlarven

De meeste imkers met koninginnenteelaspriaties zien vooral op tegen het overlarven vanuit een belegde raat uit het volk van hun keuze. Velen lijden aan 'eitjes-en-larfjesblindheid' of gaan dubbel zien als ze te lang in een raat blijven turen. Ze zijn bang dat ze te jonge of juist te oude larfjes overlarven of dat de larfjes beschadigd raken. Tegen hen zeggen we: "Heb geen angst"! Er zijn vele technieken waarmee zelfs de meest kippige personen en degenen met onvaste hand de eendagslarfjes een goede start kunnen geven.

Larfjes zien

De eerste uitdaging is het vinden van de eendagslarfjes. In een broednest met verschillende stadia open broed lukt dat snel. Het helpt om een licht gekleurd, weinig bebroed raam te hebben en veel opvallend licht. Een grote loep erbij scheelt ook, maar het is niet handig om met een hand een loep vast te houden en met de andere met de omlarfnaald te proberen het larfje uit de cel te lichten. Je komt dan een hand tekort om de raat zo te richten dat het licht er goed in valt. Leg het raam zo neer dat het licht op de bodem van de cellen schijnt.

Zwarte panty

Slaat de 'larfjesblindheid' toch toe en kun je niemand met beter zicht inschakelen, dan kan een zwarte panty uitkomst bieden. Met handwarm water spoel je de larfjes uit de raat en zeef ze over een gespannen zwarte panty. Op de zwarte ondergrond pik je de juiste larfjes er makkelijk uit. Je lepelt

ze vanaf de zijde van de rug van het larfje zó in de plastic Nicot- of anders zelfgemaakte dopjes.

Koningin verleiden

Als je tevoren echt zeker wilt zijn dat je de juiste larfjes krijgt, hang dan vier dagen voor het overlarven een leeg uitgebouwd, eenmaal bebroed

Alternatief voor overlarven Nicotsysteem of snijden

Wil je niet overlarven, dan kan je het beste werken met een Nicotraam in de kast, waarin de koningin even wordt opgesloten. Zij legt dan eitjes direct in de teeltdopjes. Maar dan moet wel eerst de koningin worden gevonden en ingesloten op het Nicotraam. Er bestaat een kans dat we haar beschadigen. De koningin legt ook niet meteen; daarmee moet in de planning rekening worden gehouden: vijf in plaats van vier dagen voordat de teelt begint wordt ze ingesloten, dus met een dag speling. De belegde dopjes gaan net als overgelarfd materiaal op dag 4 van de larve in het teeltraam. Nog een alternatief – ook op de dag dat je anders zou overlarven – is het uitsnijden van cellen met jonge larfjes. Dit gaat vrij snel. Er zijn speciale klemmetjes te koop waarin de uitgesneden cel kan worden bevestigd. De bijen bouwen hierop een goede dop.

Foto boven: Nicotsysteem voorzijde; onder: achterzijde





broedraam in het broednest van je topkoningin, nadat je het besproeid hebt met een verdunde honingoplossing. Het raam zal snel geпоetst worden en is dan onweerstaanbaar voor de koningin om haar eitjes in te leggen.

Niet laten uitdrogen

Een ervaren teler is in een paar minuten klaar met overlarven. Maar een eerste keer kan het lang duren voordat in alle dopjes een larfje zit. Neem de tijd, maar zorg dat de zon niet op de larfjes kan schijnen; de dopjes waarin al een larfje zit beschermen we met een vochtige doek tegen uitdrogen.

Het pleegvolk

De larfjes moeten zich met zo veel mogelijk 'krachtvoer' en goede zorg van werkbijen ontwikkelen. Daarvoor moet het pleegvolk groot en sterk zijn, met veel jonge bijen die voedersap produceren. Keuze en voorbereiding van het pleegvolk zijn daarom misschien wel de belangrijkste stap in je teeltplan. Er zijn verschillende mogelijkheden om de optimale omstandigheden te bereiken. Wij beperken ons hieronder tot de werkwijze die we zelf toepassen.

Teelt in moerloos gemaakt volk¹

Het goed teeltvolk zit op minstens twee broedbakken, liefst ook nog met honingkamers. Uit dit volk moet de koningin worden gezocht. Zij gaat met een raampje gesloten broed, een raam voer en een raampje open broed, allemaal met opzittende bijen, plus drie ramen kunstraat of bouwramen in een zesramertje. Dat komt op een andere stand te staan. Vervolgens zoeken we in het volk naar alle ramen met gesloten broed. Deze hangen we in één van de twee bakken. Deze bak komt op de bodem te staan. Op de bodem leggen we eerst een moerrooster. Dit om te voorkomen dat een onbevruucht koninginnetje in de kast raakt. Als dat gebeurt, mislukt de teelt.

In een tienramer komen zeven ramen gesloten broed en aan de buitenkant aan weerszijden een raam vol met voer. In het midden van die onderste bak laten we een ruimte open waarin later



foto Maarten van Noorden

Boven: celdhouders met kunststof omlarf dopjes met grondplaatjes op een teeltlat.

Links: Het Zwitsers model overlarfnaald maakt de kans dat je een te jong of te oud larfje pakt klein. Het lepeltje is zo ontworpen dat te jonge larfjes er moeilijk af gestreken kunnen worden en te oude larfjes er moeilijk op blijven zitten. Foto Tieme Wanders.

het teeltraam wordt gehangen.

De bijen van de ramen die nu over zijn, worden allemaal in deze ene bak geveegd. Deze komt nu helemaal vol met bijen. Soms past het niet en hangen de bijen er in een baard voor. Dit is heel goed. Goede koninginnen krijg je als er veel bijen in een kleine ruimte zitten.

De ramen die overblijven, geven we aan andere volken. Het volk zit nu op één bak. Na een uur begint het volk te bruisen, ze voelen zich moerloos. De bijen kunnen vrij in en uit vliegen. Dan wordt het teeltraam met de larfjes in het pleegvolk gehangen. Deksel erop en klaar! Een dag later kijken we even voorzichtig. Zijn de bijen begonnen met het voeren van de larfjes? Hebben ze al een wasrandje aan de cellen gebouwd? Dan gaat het goed.

Verzamelbroedaflegger

Een variant op het voorgaande is het telen in een verzamelbroedaflegger. In dat geval worden er 9 dagen voor het overlarven 8 ramen met gesloten en bij voorkeur uitlopend broed plus een raam stuifmeel en een raam voer, met alle opzittende bijen, verzameld in een zogeheten verzamelbroedaflegger. De ramen kunnen van verschillende volken komen, waardoor de sterkte van die productievolkten niet wordt aangetaast. Je moet alleen opletten dat je geen koningin overhangt. De verzamelbroedaflegger wordt op een plek buiten het vliegbereik van de oorspronkelijke bijenstand gezet. Na 9 dagen is tweederde van het broed uitgelopen.

Al deze jonge werkeloze bijen maken de verzamelbroedaflegger tot een prima pleegvolk. In het midden wordt ruimte voor het teeltraam vrijgemaakt. Dan worden van elk raam met broed de bijen in de kast afgeslagen om alle redcellen op die ramen weg te kunnen breken. Vergelijk het breken van doppen op de 13e dag na het maken van een veger. Maar nu breek je de doppen eerder en allemaal weg, omdat je geen uitlopende moeder in het pleegvolk kunt hebben. Na 2 uur wordt het teeltraam met larfjes aangeboden. ●

Volgende keer: de verzorging van de doppen en het maken van bevruchttingsvolkjes.

Verder lezen en kijken

Tiesler, F.K. en E. Englert, 2013 *Aufzucht und Verwendung von Königinnen*. (3e herziene druk). ISBN 9783981554779.

Tiesler, F.K. en E. Englert, 2012. *Koninginnen-teelt*. Vertaling en bewerking in het Nederlands van de 2e druk door Tieme Wanders. ISBN 9789085483144.

G. Liebig, *Einfach imkern*, 2002. p. 126. immielieb@t-online.de. (Ook verkrijgbaar via het Bijenhuis)

Voor filmpjes over verzamelbroedaflegger google op Sammelbrutableger, liebig, aumeier en Königinnenzucht.

Voor filmpjes over teelt in moerloosvolk: google op Königinnenzucht en IWF.²

¹ Het pleegvolk kan ook moergoed zijn. Men kan ook twee pleegvolken gebruiken, een starter en een finisher. Zie vooral de literatuur bij dit artikel.

² Schönberger Institut für den Wissenschaftlichen Film (instituut bestaat niet meer; films op DVD niet meer te krijgen).